

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ СТУПЕНЕВОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто та проаналізовано актуальні проблеми професійної підготовки магістрів гуманітарних спеціальностей в умовах ступеневої освіти. Зазначено, що визначальним у підготовці магістрів до інноваційної діяльності є високий рівень їх професійної підготовки та володіння іноземною мовою. Для досягнення поставленої мети необхідне вдосконалення освітньо-кваліфікаційних програм підготовки магістрів, зорієнтованих на досягнення сучасних освітніх стандартів, запровадження нових педагогічних технологій викладання у вищих навчальних закладах. Базуючись на досвіді передових університетів світу, система підготовки фахівців в Україні потребує реорганізації для переведення їх на якісно новий рівень.

Ключові слова: *магістр, магістратура, підготовка магістрів, інноваційна діяльність, інноваційний процес, ступенева освіта.*

Освітня реформа України, яка здійснюється в напрямі ринкових перетворень та інтеграції в єдиний Європейський простір вищої освіти, передбачає нові вимоги до професійної підготовки фахівців. Ефективність їх виконання пов'язана з модернізацією вищої освіти в Україні, що здійснюється на засадах демократизації, гуманізації, реалізації положень Болонського процесу, Бернської декларації (2005) та спрямована на розробку перспективних моделей підготовки кваліфікаційних фахівців, а саме магістрів, оволодіннями ними інноваційними технологіями, та їх готовністю до інноваційної професійної діяльності.

Інноваційний процес освіти – це безперервний процес якісних змін в освіті, які прискорено відбуваються завдяки впровадженню інновацій і дозволяють їй своєчасно реагувати на виклики суспільства [4, 174].

Як зазначає Л. Онищук, вироблення інноваційної стратегії реформування системи освіти України базується на системно-гуманітарному стилі мислення. Він передбачає розвинену методологічну рефлексію, критичне осмислення історичних трансформацій і перспектив освіти, науки, пізнання в інноваційному, культурному вимірі [4, 175].

Саме освіта – як система формування інтелектуального капіталу націй і одна з головних сфер виробництва інновацій – створює базові умови для швидкого зростання ринків на основі швидкого оновлення технологій і продуктів. Саме вона, як стверджує А. Волков, виступає першою ланкою інноваційного ланцюжка «освіта – дослідження – венчурні проекти – масове освоєння інновацій» [1, 33].

Постановка проблеми. Концептуальні засади сучасної організації професійної підготовки майбутніх фахівців базуються на положеннях Конституції України (1996), Законів України «Про освіту» (1996), «Про загальну середню освіту» (1999), «Про вищу освіту» (2002), «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті» (2001), які націлюють на фундаментальну, неперервну, демократичну, варіативну, гуманістично спрямовану професійну підготовку педагога.

Інтеграція в європейський та світовий освітній простір вимагає усвідомлення положень та принципів сучасної професійно-педагогічної підготовки вчителів та викладачів вищих навчальних закладів. Перехід педагогічної школи до ступеневої системи передбачає оновлення змісту базової освіти, та розробку нових форм і методів педагогічної підготовки магістрів як фахівців найвищого кваліфікаційного рівня, які незабаром поповнять штат викладачів вищих навчальних закладів, учителів спеціалізованих шкіл, гімназій, ліцеїв, коледжів.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми підготовки магістрів в Україні сьогодні є досить актуальними та малодослідженими. Зокрема цій проблематиці присвячені наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених: філософії неперервної освіти (В. П. Андрущенко, І. А. Зязюн, С. У. Гончаренко, А. О. Лігоцький, В. С. Лутай, В. С. Сенашенко, С. О. Сисоєва); розвитку вищої педагогічної освіти (С. С. Вітвицька, О. А. Дубасенюк, А. А. Булда, О. В. Глузман, В. І. Луговий, В. К. Майборода, Н. Г. Ничкало, В. О. Сластьонін та ін.); психологічній підготовці педагогів (Г. О. Балл, В. А. Семиченко, Т. С. Яценко); підготовки до інноваційної педагогічної діяльності (І. М. Богданова, І. В. Гавриш, М. В. Кларін, Н. Р. Юсуфбекова).

Мета статті: визначити та проаналізувати існуючі проблеми в підготовці магістрів гуманітарних спеціальностей в умовах ступеневої освіти.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про вищу освіту» визначає магістра як освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти особистості, яка на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра або спеціаліста здобула повну вищу освіту, спеціальні вміння та знання, достатні для виконання професійних завдань та обов'язків інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності [3, 134]. Іншими словами магістр – найвищий освітньо-кваліфікаційний рівень фахівця в багатоступеневій системі вищої освіти України.

Відповідно до цього закону й рішення Міністерства освіти і науки України право підготовки магістрів надається вищим навчальним закладам

III-IV рівнів акредитації за наявності ліцензії на право провадження освітньої діяльності за IV рівнем акредитації з відповідної спеціальності.

Підготовка магістрів здійснюється за напрямами та спеціальностями, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997р. № 507 (оновлено №19 від 24.06.03) та відповідає освітньо-професійним програмам, освітньо-кваліфікаційним характеристикам, навчальним планам, програмам навчальних дисциплін та іншим нормативно-правовим документам у галузі вищої освіти.

Кваліфікація магістра відповідної спеціальності присвоюється особам, які за певний термін виконали всі вимоги ОПП підготовки магістра, склали всі іспити, заліки та індивідуальні завдання, передбачені навчальним планом, підготували й захистили магістерську роботу.

Але необхідно відмітити, що не зважаючи на досить міцну нормативно-правову базу вищої освіти, яка досить чітко визначає форми та зміст магістерської підготовки, існує певна суперечність. Галузеві стандарти більшості спеціальностей непедагогічного профілю, які є основою і визначають зміст професійної підготовки, зорієнтовані тільки на фахову освіту, нехтуючи науковою й педагогічною спрямованістю магістратур, відображеної на нормативному рівні.

Слід підкреслити існуючі проблеми магістерської підготовки. За словами К. С. Островського, в Україні «було здійснено спробу зберегти «лінійність» системи вищої освіти (подібно до системи освіти США) одночасно з розташуванням освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» між новими для української вищої системи освіти рівнями «бакалавр» і «магістр» [2]. Це, в свою чергу, призвело до того, що деякі університети інтерпретували підготовку за освітньо-кваліфікаційною програмою магістра як складову «традиційної аспірантури з освітнім рівнем спеціаліста» [2] і розглядали дані кваліфікаційні рівні як два паралельно існуючі варіанти. Між ними існують відмінності, незважаючи на їх подібність. Магістратура – одна з вузівських освітньо-професійних програм та форм підготовки, тоді як аспірантура є однією з форм післявузівської підготовки. Також магістратура передбачає відповідну професійну підготовку на рівні бакалаврату, тобто забезпечує безперервність освіти.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (1996 р.) ступінь магістра запроваджено поряд зі ступенем спеціаліста, ці рівні були схарактеризовані як однакові рівні нової вищої школи. К. С. Островський стверджує, що в цьому випадку спрацювала реакція самоналагодження освітньої системи в бік «спрощення, усунення зайвих для внутрішньої логіки систем, ступенів і категорій, які є неприродними для неї [2].

Невизначеність понять «спеціаліст» та «магістр», нерозуміння відмінності в їх підготовці на державному рівні. В більшості вищих навчальних закладів практично відсутня різниця між цими освітньо-кваліфікаційними рівнями. Терміни навчання однакові та навчальні плани майже збігаються. Тобто реального переходу на ступеневу форму навчання в таких навчальних закладах не відбулося, а працюють там практично за старою схемою п'ятирічної підготовки фахівців. Зрозуміло, що доки наші навчальні плани підготовки магістрів та їх реалізація не будуть принципово на краще відрізнятися від планів підготовки спеціалістів, якісного покращення магістратури в Україні не відбудеться [4, 240].

На думку Н. Г. Батечко та С. В. Сисоєвої, із позицією яких ми цілком згодні, відмінність програми магістерської підготовки від підготовки спеціалістів полягає в глибокій орієнтації на фундаментальні знання, в спрямованості на інноваційну діяльність, у тому числі і в науковій галузі.

Уся система підготовки магістрів повинна мати випереджувальний характер, адже саме магістри повинні стати каталізаторами освоєння нових наукоємних технологій, інноваційного розвитку виробництва, носіями інноваційної культури [4, 241].

Невизначеність формулювання «інноваційний характер певного рівня професійної діяльності», як слушно зазначає Р. В. Шаран, веде до невизначеності статусу магістрів і спеціалістів загалом й відносно одне одного, що в свою чергу викликає труднощі під час складання програм, на практиці працевлаштування фахівців рівня магістр, а відповідно й щодо визначення потрібної для України кількості магістрів.

Згідно закону «Про вищу освіту» існує можливість підготовки магістрів і на основі освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста. Це означає, що на заключному етапі вищої освіти сьогодні практично існує три типи підготовки фахівців: 1) бакалавр-магістр; 2) бакалавр-спеціаліст-магістр; 3) бакалавр і поряд – спеціаліст, магістр [5].

С. О. Сисоєва та Н. Г. Батечко переконливо стверджують, що визначальною віхою підготовки магістрів до інноваційної діяльності є високий рівень їх професійної підготовки, у нашому випадку магістрів гуманітарних спеціальностей. А отримати позитивні результати можливо на основі компетентно обґрунтованих і досконало сформульованих освітньо-професійних програм підготовки магістрів, зорієнтованих на досягнення сучасних освітніх стандартів, запровадження нових педагогічних технологій викладання у вищих навчальних закладах.

Для цього необхідно відмовитись від автоматичного переведення бакалаврів на навчання за програмою підготовки магістра. В розвинутих

країнах лише 25-30% випускників бакалаврату здатні продовжувати навчання за програмою магістра. Виходячи звідси ми можемо говорити про важливість формування в системі освіти України нової генерації професіоналів, еліти суспільства. Щоб досягти таких результатів необхідний строгий конкурсний відбір найкращих випускників бакалаврату. Невід'ємною складовою конкурсного відбору є вільне володіння майбутніми магістрами іноземною мовою для спілкування в професійному середовищі, що в свою чергу забезпечує влиття майбутніх фахівців у міжнародний інноваційний простір.

Таким чином ми переконливо можемо стверджувати, що магістратура займає одне з основних місць у системі вищої освіти, мета якої забезпечити умови для підготовки науково-педагогічного персоналу вищих навчальних закладів до професійної науково-педагогічної інноваційної діяльності. Саме чітке уявлення та усвідомлення конкретних результатів діяльності забезпечує адекватність та продуктивність її складових: форм, методів та засобів.

Професійна підготовка фахівця, відповідно до чинного законодавства, здійснюється на основі галузевого стандарту фахової підготовки, основою якого є професійний портрет (професіограма), що відображає основні вимоги на рівні знань, умінь, навичок, особистісних характеристик майбутнього фахівця. Саме встановлення відповідності характеристик випускника ВНЗ даному професійному портрету, який відображає його готовність до професійної діяльності та є метою навчально-виховного процесу.

Професійна підготовка передбачає також і практичну підготовку, яка виступає важливою складовою, а саме, доповненням фундаментальних теоретичних знань. У провідних університетах світу на практичну підготовку дається третина загального обсягу навчальних кредитів.

Особливої гостроти набуває питання якісної підготовки магістрів гуманітарних спеціальностей, оскільки їх діяльність є багатофункціональною й сприяє розвитку освіти, науки, виробництва, духовного життя суспільства. За професійним призначенням фахівець-гуманітарій готується до здійснення навчально-виховної, науково-методичної та організаційно-управлінської діяльності в різних типах вищих навчальних закладів. Враховуючи професійне спрямування, майбутній спеціаліст гуманітарного профілю повинен володіти знаннями основних педагогічних і психологічних дисциплін, мати фундаментальні філологічні знання: володіти концепціями гуманітарних суспільних наук та використовувати їх методи в різних сферах викладацької, науково-дослідницької інноваційної діяльності.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Розглянувши і проаналізувавши існуючі проблеми магістерської підготовки в умовах ступеневої освіти, ми дійшли висновку, що необхідно оптимізувати процес підготовки магістрів. Опираючись на досвід провідних університетів світу в контексті вимог Болонської угоди, в Україні необхідно реорганізувати систему підготовки фахівців для переведення їх на якісно новий рівень.

Подальші перспективи наших досліджень вбачаємо у виокремленні організаційно-педагогічних умов, які забезпечуватимуть високу результативність процесу підготовки магістрів до інноваційної професійної діяльності, розробці та впровадженні структурно-функціональної моделі, яка є програмою для організації та проведення експериментального етапу дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волков А. Е. Российское образование – 2020 : модель образования инновационной экономики : материалы для обсуждения / А. Е. Волков и др. // Вопросы образования. – 2008. – С. 33.
2. Островський К. С. Підготовка фахівців в Україні : проблеми, перспективи на порозі третього тисячоліття / К. С. Островський. – Хмельницький, 2002. – 346 с.
3. Про вищу освіту. Закон України від 17.01.02 №2984-III // ВВР № 20. – С.134.
4. Сисоєва С. О. Батечко Н. Г. // Вища освіта України: реалії сучасного розвитку/ С. О. Сисоєва, Н. Г. Батечко / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський ун-т імені Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К. : ВДЕКНО, 2011. – 368 с.
5. Шаран Р. В. Проблема стандартизації програм підготовки магістрів інформаційних технологій у вищій школі України [Електронний ресурс] Р. В. Шаран. – Режим доступу : http://www.intellect-invest.org.ua/rus/pedagog_editions_e_magazine_pedagogical_science_autors_sharm_rv1.

РЕЗЮМЕ

Ковальчук О. Н. Проблемы подготовки магистров гуманитарных специальностей к инновационной деятельности в условиях уровневого образования.

В статье рассмотрены и проанализированы актуальные проблемы профессиональной подготовки магистров гуманитарных специальностей в условиях уровневого образования. Отмечено, что определяющим в подготовке магистров к инновационной деятельности является высокий уровень их профессиональной подготовки и владение иностранным языком. Для достижения поставленной цели необходимо совершенствование образовательно-квалификационных программ подготовки магистров, ориентированных на достижение современных образовательных стандартов, внедрение новых педагогических технологий преподавания в высших учебных заведениях. Основываясь на опыте передовых университетов мира, система подготовки специалистов в Украине требует реорганизации для перевода их на качественно новый уровень.

Ключевые слова: магистр, магистратура, подготовка магистров, инновационная деятельность, инновационный процесс, уровневое образование.

SUMMARY

Kovalchuk O. The problems of masters' humanities training to innovative activity under multilevel education.

The actual problems of Masters' humanities training to innovative activity under multilevel education are reviewed and analyzed in the article. It is emphasized that the determining factor in Masters' training to innovative activity is their high level of professional training and knowledge of foreign language. To achieve this goal it is important the improvement of educational qualification programs of Masters' training, which is oriented towards the achievement of modern educational standards and introducing new pedagogical techniques of teaching in Higher Education. In accordance with the Law of Ukraine «About Education» (1996) The Master's degree is introduced on the level with the Specialist degree. These levels were determined as the same at a new High School. K. Ostrovsky claims about the simplification of educational system. Indetermination of terms «Specialist» and «Master» at the national level in most universities, the same terms of learning, the identical curriculum does not allow turning to multilevel education. According to S. Sysoyeva and N. Batechko and we fully agree with this position, the difference between master training program is to focus on deep fundamental knowledge, on innovational activity, including the scientific field.

We can say that the Magistracy takes one of the main places in higher education, which aims to provide facilities for training scientific-pedagogical staff of High School for professional scientific and pedagogical innovations. The clear understanding and awareness of specific performance ensures adequacy and performance of its components: forms, methods and means.

Based on the experience of leading universities of the world, the system of training in Ukraine requires reorganization to transfer them to a new level.

Our future reseach prospects are: to distinguish organizational and pedagogic conditions which ensure high efficiency of Masters' training process to innovative activity; to develop and to implement the structural and functional model, which is the program for organizing and conducting the experimental stage of our reseach.

Key words: *Master, Magistracy, Masters' training, innovational activity, innovational process, multilevel education.*